

joka on poikkeuksellinen sekä slaavissa että muutoinkin.

Brozovičin kirjakielten typologia onkin katsottava ensimmäiseksi yritykseksi, joka monipuolisuutensa vuoksi houkuttelee laatimaan eri kirjakielten »tyyppikuvia». Sovellettaessa sitä seminaariharjoituksissa eräisiin slaavilaisiin kieliin osoittautui, että se toimii hyvin, jos pysytellään yleisellä tasolla, mutta jos halutaan yksityiskohtaisempaa, eriytyneempää tietoa, on kriteerit jäsenneeltävä ja tarkennettava, minkä jälkeen on useinkin ryhdyttävä perustutkimuksen kaltaisiin selvityksiin, sillä relevanttia ja etenkin vertailukelpoista tietoa ei aina ole saatavissa. Kirjakielten monipuolisen vertailun mahdollistavan perustutkimuksen tarvetta onkin viime vuosikymmeninä usein korostettu. Vaikka yksityisten kirjakielten tutkimus nykyään onkin vilkasta ja monipuolista, niin ikään kontrastiiviset vertailut, on »kirjakielten typologian» aika vielä tulevaisuudessa.

Veli Kolari

Prahalaista kirja- kielentutkimusta

ALOIS JEDLIČKA *Spisovný jazyk v současné komunikaci* [Kirjakieli nykyajan viestinnässä]. Praha 1974. 227 s. (Acta univ. Carolinae. Philologica — monographia, 49.)

On hivenen kärjistäen sanottu, että Prahan koulukunta tuli aikanaan tunnetuksi muutaman artikkelin käännöksistä. Kumminkin meillä Suomessa V. Kiparsky esitteli prahalaisen fonologian jo 1932.¹ Parhailtaan jatkuu Prahan koulun uusi tuleminen, joskin toisissa merkeissä, mm. tekstilingvistiikan ja ns. aktuaalisen lauseenjäsennyksen eli funk-

tionaalisen syntaksin alalla. Viime vuosikymmeninä on tutkimusta alkanut hoidelmöittää vielä muuan suuntaus, joka tosin on alusta alkaen ollut fonologian ohella prahalaisuuden toinen päälinja. Tarkoiton kirjakielen teoriaa ja siihen liittyvää soveltavaa toimintaa (kielenhuolto). Meillä tämä teoria lienee vielä melko tuntematon; näin voi päätellä kielenhuoltajiemme joistakin kirjoituksista ja Hakulisen — Ojosen Kielitieteiden ja fonetiikan terminologiasta (1970), josta turhaan etsimme sellaisia keskeisiä käsitteitä kuin autonomisuus, elastinen stabiilius, funktionaaliset tyyli, variantti(suus), normi ja kodifikaatio. Tosin kirjassa on hakusana normatiivinen, mutta merkityksessä, jonka Prahan teoria alusta pitäen hylkääsi.

Prahan kirjakieliteoria muotoutui pääosin 1930-luvulla, mutta sen pääkohdat esitettiin jo I kansainvälisen slavistikongressin teeseissä 1929, ja se liittyi ennen muuta slavisti Bohuslav Havránekin ja anglisti Vilém Mathesiuksen nimiin. Poleemisesti korostettiin, että kirjakieli on kielitieteellisen tutkimuksen täysipainoinen kohde. Päähuomio on kiinnitettävä nykykieleen; tutkimus on siis etupäässä synkronista. Myös kirjakieli on sosiaalinen ilmiö: tulee siis tarkata sen toimimista, funktioita. Kirjakieli on autonominen kielimuoto, johon aiemmasta poiketen luetaan myös eräät puheena reaalistuvat muodot. Syntyy käsitepari normi ja kodifikaatio, hahmotellaan oppi funktionaalista tyyleistä, ja myös kielenhuolto sisällytetään teorian piiriin. Alusta pitäen siis hahmottuvat ne näkökohdat, joiksi prahalainen kirjakielen teoria nykyäänkin voidaan kiteyttää ja joista laajan synteessin tarjoaa tässä esiteltävä teos.

Jedlička tarkastelee aluksi kirjakielen tutkimuksen ajankohtaisia ongelmia eri maissa, lähinnä slaavilaisessa kielipiirissä ja Saksoissa (I luku), sekä luonnehtii lyhyesti edustamansa koulukunnan koros-

¹ Johdatusta fonologiaan, *Vir.* 1932 s. 230—250.

tamat tarkastelutavat ja -tasot (II luku). Esityksen teoreettinen painopiste on III luvussa (Lukuja kirjakielen teoriasta s. 33—118). IV luku muodostaa teoksen toisen pääosan: siinä tekijä valottaa nykytsekin ominaispiirteitä nimenomaan kehitysdynamiikan kannalta.

Tekijä rajoittaa tarkastelunsa koskemaan vain nykykieltä. Nykykielen käsitteellä tarkoitetaan tällä hetkellä elävien sukupolvien kieltä, siis noin kolmen sukupolven eli 50—60 vuoden ajanjaksoa. Ahtaamassa mielessä sillä tarkoitetaan vain yhden sukupolven kieltä, siis likipitään toisen maailmansodan jälkeistä aikaa (rajaus on tietysti summittainen ja voi kielittää vaihdella). Keskeinen asema on ns. keskipolven kielellä, joka poikkeaa sekä vanhan että nuoren polven kielestä (Mathesius puhui jo vuonna 1910 sukupolvimurteista tarkoittaen englantia). Tällaisten erojen tarkkaaminen auttaa mm. erottamaan dominoivat ilmiöt väistyvistä ja syntyvistä. Myös synkronisen tutkimuksen tulee siis olla dynaamista: staattisen synkronian ohella on kartoitettava kielen synkronista dynamiikkaa. Tässä on keskeisenä metodisena kohtana seikka, jonka tärkeyttä mm. Paavo Ravila on korostanut meillä: »On tutkittava, miten normit syntyvät, miten ne taistelevat keskenään ja miten ne muuttuvat mitä moninaisimpien seikkojen vaikutuksesta. Ei edes ankara synkroninen ja deskriptiivinen tutkimus saa unohtaa tätä dynaamista puolta kielen maailmassa.» (Totuus ja metodi s. 153.)

1. Kirjakielen kuvauksen lähtökohdaksi soveltuu *kielellinen tilanne* (s. 35—37) ja kirjakielen asema siinä (kirjakielen sosiaalinen ja kielisosiologinen aspekti): millainen on koostumukseltaan kieliyhteisö (kansallisuus-, alue- vai kansalaisuus-pohjainen; sosiaaliset kerrostumat ja jakaumat), millaisiin kielimuotoihin kielikokonaisuus jakautuu, mitkä viestinnälliset piirteet (esim. viestintäalueet, -tilanteet ja -ympäristöt) ovat olennaisia. Nykyisen kaltaisissa kieliyhteisöissä tämä problematiikka on hyvin monitahoista,

koska viestinnän sosiaaliset edellytykset, luonne ja muodot ovat jatkuvassa muutostilassa.

2. *Kielimuodoista* (s. 38—) ovat kiistatomia vain äärimuodot murre ja kirjakieli, jotka ovat toisilleen vastakkaisia mm. levinneisyytensä (alueellinen/valtakunnallinen) ja tehtäviensä (mono-/polyfunktioinen) puolesta. Sen sijaan on sängen vaikea määrittää niiden väliin asettuvia kielimuotoja. Niistä merkittävin on ns. yleispuhekieli (kielissä joissa sellainen on), ja itsenäiseksi kielimuodoksi Prahan teoria lukee (ainakin tšekissä) myös kirjakielen puhutun muodon, jota voidaan pitää myös kirjakieli-käsitteen osana. Tekijä luonnehtii näitä neljää kielimuotoa seuraavin ominaisuusparein (M = murre, YPk = yleispuhekieli, PKk = kirjakielen puhuttu muoto, Kk = kirjakieli; vrt. taulukkoa s. 39):

	M	YPk	PKk	Kk
a)				
1. Asu: puhuttu/ graafinen		+	+	+ (—) + —
2. Kontakti: välitön/ välillinen				
3. Viesti: dialoginen/ monologinen				
4. tilannesiteinen/ ei ole				
5. yksityinen/ julkinen		+	+	+ (—) —
6. epävirallinen/ virallinen				
7. spontaani/ valmisteltu		+	+	+ (—)(+)--
b)				
8. Levinneisyys: alueell./valtakunn.	+	—	—	—
9. Käyttäjistä: rajattu/ rajoittamaton	+	—	+	(+)--
c)				
10. Normi: yhtenäinen/ alueell.varioiva	+	—	(—)	+
11. Kodifikaatio: on/ei ole	—	—	+ (—)	+
12. Tyyli: eriytynyt (polyfunktioinen)/ yhtenäinen (monofunkt.)				

Puhekieli on a-ryhmän kohdissa M:n ja PKk:n kaltainen (oppositio Kk:een, jolle on ominaista sekä graafisena että

puheena reaalistuminen), b-ryhmän kohdissa se taas ei ole kuten M alueellisesti tai käyttäjistöltään rajoittunut, joskaan sen ei toki tarvitse olla valtakunnallinen; Pk:n normi on hyvin varioiva, kun taas M:n ja Kk:n on yhtenäinen. Pk:n tyyppillisin edustaja on juuri YPk, vain sille on ominaista sekä puheena reaalistuminen laajassa merkityksessä (kohdat 1—7) että alueellinen ja käyttäjäkunnan rajoittamattomuus (toisin kuin muiden puhekielten). Kk:n puheena reaalistuminen erityisen luonteista: laajassa merkityksessä se on vain PKk:lla, mutta ahtaassa mielessä (kohta 1) se voi esiintyä rajoituksitta: mikä tahansa graafinen teksti voi saada myös puhutun asun.

Tämmöinen yleispuhekielen luonnehdinta ei kuitenkaan auta valaisemaan yleispuhekielen erikoislaatua eri kielissä eikä se vastaa kysymykseen, onko yleispuhekieli katsottava erityiseksi rakenteelliseksi kielimuodoksi, jolla on oma, tosin varioiva norminsa, vai koostuuko se vain joukosta erillisiä tunnusmerkkejä. Jälkimmäisessä tapauksessa yleispuhekielenä toimii murre tai jokin seka-aineksinen, epäyhtenäinen kielimuoto (esim. ns kaupunkipuhe); yleispuhekieli voi myös koostua useasta alueellisesta osakielimuodosta.

3. *Kirjakielen* (s. 45—) tärkeimmiksi erityispiirteiksi todettiin edellisessä taulukossa kansallinen ja yleisvaltakunnallinen pätevyys, normin kodifioituneisuus, normin suhteellinen yhtenäisyys, suhteellinen sidoksisuus tiettyyn käyttäjistöön sekä tyylin eriytyneisyys. Vanhempi, nuorgrammaattinen kieliteoria samasti kirjakielen (tš. *spisovný jazyk*) pitkälti »kirjalliseen kieleen» (tš. *knížní jazyk*), jonka tärkeimpänä ominaisuutena pidettiin konservatiivisuutta ja siihen liittyen stabiiliutta. Myös kodifikaatiot suosivat tietoisesti konservatiivisia aineksia. Kirjakielen vastakohdaksi katsottiin ns. kansankieli: nämä kaksi kielimuotoa erotettiin konservatiivinen/elävä, graafinen/puhuttu -tapaisin ominaisuusparein. Prahan teoria siirsi nämä ominaisuusparit kirjakielen sisälle, jota nyt pidettiin sisäisesti

eriytyneenä, monifunktioisena. Myös stabiilius määriteltiin vähemmän jäykäksi: Mathesiuksen v. 1932 luoma elastinen stabiilius -termi on tämän teorian avainkäsitteitä. Normin luonne käsitettiin nyt olennaisesti toisin: konservatiivisuutta ei enää yksipuolisesti korostettu, vaan elävät ainekset saivat normin osana enemmän sijaa.

4. *Normi ja kodifikaatio* (s. 52—) muodostavat käsiteparin, jolla on keskeinen asema tässä teoriassa. Kirjakielen normille voidaan esittää ainakin seuraavat ominaispiirteet:

Velvoittavuus ja **tiedostettavuus**; tämä on yhteydessä kirjakielen valtakunnallisuuteen. Nykyajan kirjakielillä on myös representatiivinen merkitys: ne edustavat kansaa tai valtiota kokonaisuutena. Erityisen selvästi tämä näkyy tilanteissa, joissa muita kansallisia tunnusmerkkejä on vähän. Tästäkin syystä monen pienen, epävapaaan kansan suhde kieleensä on korosteinen, pahimmillaan jopa nationalistisen puristinen.

Stabiilius, joka kumminkin on elastista ja dynaamista.

(Suhteellinen) **yhtenäisyys** johtuu sek in kirjakielen valtakunnallisesta päätemisestä.

Edelliselle monessa mielessä vastakkainen ominaisuus on **varianttisuus**, joka on seurausta kirjakielen sosiaalisista funktioista, käyttäjistön heterogeenisuudesta ja ennen kaikkea normin kehittymisestä, kirjakielen dynaamisuudesta.

Kerrostuneisuus, **moniaineksisuus** näkyy mm. graafisten ja puhuttujen, eri tyylikerroksille ominaisten, intellektuaalisten ja ekspressiivisten ilmaisukeinojen olemassaolona.

Normin luonne käy selvemmäksi, kun vertaamme sitä kodifikaatioon. Normi on itse kielessä (ei siis milloinkaan kieliopissa, kuten »normatiivinen» ajattelu niin mielellään katsoo); kodifikaatio pyrkii mahdollisimman objektiivisesti totea-

maan normin. Normi on luonteeltaan dynaaminen: siinä vallitsee alituinen jännite uusien ja väistyvien, keskeisten ja perifeeristen ainesten välillä. Kodifikaatio on puolestaan staattinen: se toteaa, millainen tietynhetkinen normi on. Kodifikaation staattisuutta on kuitenkin lievennettävä sikäli, että nykyisten käsitysten mukaan kodifikaation tulee tavoittaa myös kirjakielen sisäinen dynamiikka.

Syntyhetkestään lähtien kodifikaatio (itse puolestaan) vaikuttaa sääntelevästi ja stabiloivasti kirjakielen käyttöön ja normin muuttumiseen. Tämä vaikuttajanrooli onkin kodifikaation tärkeimpiä ominaisuuksia, ja tämän vuoksi esim. murremonografia ei voi olla kodifikaatio. Voimakkaimmillaan kodifikaation vaikutus on kirjakielen muotoutumisvaiheissa. Varhemmin kodifikaatio ulottui tavallisesti nykyistä suppeampaan osaan kieltä ja rajoittui yleensä kenties vain äänne- ja muoto-oppiin, kun taas sanaston ja paljolti syntaksinkin sääntely jäi tyyli-ihanteiden tai muun itseohjailun varaan.

Kysymykseen, mikä on normin perusta, voidaan vastata eri tavoin. Laajimmillaan luetaan perustaan kuuluviksi kaikki kirjakielen aktiiviset käyttäjät heidän sosiaalisesta, ammatillisesta tai alueellisesta asemastaan riippumatta. Mutta voidaan erottaa myös suppeampi ryhmä, erilaiset kielelliset vaikuttajajaksilöt ja -ryhmät, joita voidaan pitää normin varsinaisina ylläpitäjinä. Usein perustakäsité rajataankin jälkimmäisellä tavalla. Myös tekstistö, jonka avulla normi pyritään toteamaan, voidaan rajata monenlaiseksi ja -laajuiseksi. Aivan yleisluonteisesti voidaan todeta, että entisiin aikoihin verrattuna kaunokirjallisuuden normia ohjaava merkitys on suuresti vähentynyt, kun taas mm. ammatillisten tekstien, etenkin populaaristetuissa muodoissa, ja publisistiikan osuus on kasvanut. Myös puhepohjaisten tekstien huomioon ottaminen on välttämätöntä. Tekstistöjen ohella on ruvettu kartoittamaan myös kielitunnetta haluttaessa selvittää esim.

sukupolvieroja, alueellisia eroja, kouluopetuksen vaikutusta, julkisen ja ammatillisen kielenkäytön vaikutusta yms. (Erikseen ovat sitten kieltä koskevat tietoiset suhtautumistavat ja useinkin tunnepitoiset arvostelmat, joiden toteamisella tietysti myös on oma mielenkiintonsa: purismi, suhtautuminen vierasperäisiin sanoihin, käsitykset kielen »pilaantumisesta» yms.)

Kirjakielen dynamiikka, stabiiliuden elastisuus konkretisoituu normin vaihtelevuutena (s. 70—91). Normivarianteilla tarkoitetaan joko täysin isofunktioisia, kaikilta osin samanveroisia aineksia, tai laajemmassa mielessä myös sellaisia pareja, jotka eroavat toisistaan jonkin lisäpiirteen (semanttisen, tyyli-, frekvenssittai ikä-) puolesta (synonyymiset ainekset). Varianttisuuden laajuusasteikko vaihtelee eri kielissä. Nykyaikana toisaalta mm. joukkoviestimet vaikuttavat normia yhteneväistävästi, mutta toisaalta on olemassa varianttisuuden lisääntymistä aiheuttavia tekijöitä, kuten kielenkäyttäjien eriytyminen erilaisiksi ryhmiksi. (Eritoten meillä Suomessa on viime aikoina huolestuttu siitä uhasta, jonka ns. mikrokielet saattavat muodostaa kirjakielen osaamiselle.) Eri varianttityypistä ovat tärkeimmät aluevariantit (s. 74—86) sekä eritoten oman aikame kielille tyypilliset ns. kontaktivariantit (s. 86—90): vierasta kielestä omaksutut ainekset, jotka saattavat päästä kirjakieleenkin, aluksi tavallisesti variantin statukseen. Parhaat edellytykset kontaktivarianttien synnylle on hyvin läheistä sukua olevissa kielissä (kuten slaavilaisista esim. tšekki ja slovakki), jolloin esim. leksikaalista synonyymiikkaa voidaan lisätä tällä tavoin. Otollisinta maaperää kontaktivarianteille — jotka eivät toki ole ainoa eivätkä edes tärkein kielellisen vuorovaikutuksen ilmentymä — ovat höllänormiset kieli muodot: ammattikieliset (vaikkapa suomen tv-slangi), nuorison kieli, yleispuhekieli. Kielissä, joissa puhekieli on lähellä kirjakieltä, kontaktivarianttien pääsy kirjakieleen on nopeampaa ja laajempaa

kuin kielissä, joissa puhe- ja kirjakieli ovat etäällä toisistaan.

Kysymys varianteista ja varianttisuudesta on niin keskeinen, että se tulee voida ottaa huomioon myös kodifikaatiossa vastoin aiempia käsityksiä, joiden mukaan kaikkalainen varioivuus pyrittiin korvaamaan jäykällä »normatiivisuudella». — Kirjakielen normin varianttisuus ja yhteys kielen dynamiikkaan on aluetta, jossa Alois Jedličkan oma panos Prahan kirjakieliteorian kehittämisessä kenties selvemmin näkyä; tämä näkökulma hallitsee myös hänen tšekin kirjakielen analyysiaan (s. 119—).

5. Kirjakielen *tyyli-ilmiöitä* käsitellessään (s. 92—) tekijä erottaa kolme tasoa: tyyli- 1. kommunikaatioalueen (saks. *Stil- 1. Kommunikationssphäre*: samoista tai samanlaisista tyyllitekijöistä 1. viestintäedellytyksistä riippuvat kieli-ilmiöt), tyyli-tyypin (*Stiltypus*: jollekin tyylialueelle ominaiset tyylinormit ja -tavat) ja tyylikerroksen (*Stilschicht*: jollekin tyylialueelle ominaiset kielelliset keinot).

Funktionaalisten tyylien luokitus laadittiin jo 1930-luvulla, mutta silti vallitsee vieläkin erilaisia näkemyksiä itsenäisten perustyylien olemuksesta. Esim. Trávníček (1953) erottaa ei-ammattillisen, ammattillisen ja taiteellisen tyylin, Pauliny (1955) yksityisen, julkisen ja taiteellisen tyylin. Yleisimmin hyväksytyt on kuitenkin klassinen jako puhetyyliin (saks. *Gesprächsstil*), ammatti- (*Fachstil*) ja taiteelliseen tyyliin. Nykyään pidetään usein itsenäisinä tyylilajeina myös joukkoviestintien tyyliä ja virastotyyliä. Edelleen jaotellen saadaan mm. keskustelu- (*Konversationsstil*), essee- (ammattillisen ja taiteellisen välimaastossa) tai popularisoiva (ammattillisen, lähinnä tieteellisen sisällä) tyyli ym. Tämän tapaiset tyylierot eivät tietenkään rajoitu kirjakieleen, vaan käyvät eri kielimuotojen poikki. Silti kirjakielellä on tässä ainoana monifunktionaisena kielimuotona keskeinen asema, oikeastaan ainutlaatuinen, sillä muille kielimuodoille ei tyylijakauma olekaan ominaista, joskin elementaarisia

pyrkimyksiä siihen suuntaan voi havaita.

Tyylintutkimuksen laajasta alueesta mainittakoon tässä erikseen puhekielen ja -tyylin erityisongelmat. Puhetyyliä tutkitaan mieluiten rinnan ns. ylätyylin (*knižní jazyk*) kanssa. Kirjakielissä on aineksia, jotka ovat vain tälle kielimuodolle ominaisia, mutta myös aineksia, jotka kuuluvat myös yleispuhekieleen. Kumpikin ryhmä voidaan vielä jakaa tyyllillisesti neutraaleihin ja tyyllillisesti tunnusmerkittäisiin. Neutraalit ainekset ovat kummassakin ryhmässä enemmistöinä, tunnusmerkilliset ovat perifeerisiä aineksia, joko leimallisesti »kirja- tai puhetyyliä». Esim. tšekille on ominaista, että »puhetyyliset» ainekset pyrkivät neutraloitumaan ja pääsemään siten kirjakielen osaksi; tämä on yksi puoli tšekin kirjakielen ja yleispuhekielen välistä vilkasta vuorovaikutusta.

6. Kielenhuolto, oikeammin *kielikulttuuri* (*jazyková kultura, Sprachkultur*) sisältyy osana kirjakielen teoriaan. 1930-luvun ansiona oli, että se vapautti kielenhuollon ahtaasta oikeakielisyyssnäkökulmasta ja opetti näkemään sen lingvistisenä toimintana, kirjakielen teoreettisena viljelynä, jonka tuli kohdistua sekä itse kirjakielen että kielenkäytön kysymyksiin, ts. pyrkiä sekä itse kielen että kielellisten ilmausten kultivoimiseen. Kielenkäytön huolto (jolle läheinen termi on ven. *kultura reči*) kohdistuu luonnollisestikin kirjakielen kaikkiin ongelmiin ja puoliin: sen ja muiden kielimuotojen suhteet, normin yleisongelmat ja sen dynamiikka ja varianttisuus, tyylikysymykset, mahdollisuudet vaikuttaa normin kehitykseen ulkoapäin (esim. terminologiassa) jne. Toisin sanoen kielenhuolto on aktiivista toimintaa kodifikaation käytäntöön siirtämiseksi.

Kielikasvatus puolestaan on erotettava (äidin)kielen opetuksesta, joka tähtää äidinkielen käytännölliseen hallintaan. Kielikasvatus — joka usein onkin enemmän aikuis- kuin koulukasvatusta — pyrkii edistämään kielen aseman, olemuksen ja tehtävien ymmärtämistä, tyylierojen omaksumista yms. — se on siis

paljolti myös kielitietoa. Se on myös asennekasvatusta, etupäässä viipeellisten käsitysten juurimista (esim. purismi, kielteinen suhtautuminen normivariantteihin tai lainojen asemaan kielen järjestelmässä, muodollisen morfologian ylikorostus leksikaalis-semanttisten tai syntaktisten kustannuksella yms.).

Teoksensa soveltavassa osassa (IV luku: Tšekin kirjakielen luonnehdintaa dynamiikan näkökulmasta s. 121—178) tekijä tarkastelee laajasti tšekin kirjakielen kehitysdynamiikkaa, joka ilmenee keskeisten/perifeeristen, produktiivisten/epäproduktiivisten ainesten välisenä jännityksenä ja kielen substanssitasolla normin varioivuutena. Erikseen käsitellään morfologiset, syntagmaattiset (rektio, adverbien käyttö) ja syntaktiset ilmiöt sekä leksikaalis-semanttisen tason ilmiöt, joita on kaikkein eniten (sanamuodostuksen aktuaaliset ongelmat, uni- ja multiverbisäätio, sanaston kansainvälistyminen, determinoituminen).

Teoksen päättävät laajahkot venäjän-, englannin- ja saksankieliset tiivistelmät (s. 177—203) sekä seikkaperäinen bibliografia (s. 205—221), joka slaavilaisen kirjallisuuden ohella sisältää eniten saksankielistä. Tämä johtuu siitä, että teoksen käsittelemän problematiikan tutkimus on slaavilaisten maiden ulkopuolella tätä nykyä vilkkainta Saksoissa. Prof. Jedličkan teoksesta onkin valmisteilla saksankielinen käännös.

Veli Kolari